

ALISHER NAVOIY MUAMMOLARIDA SHAKL VA MAZMUN MASALASI

Qarshiyeva Shohsanam Abdurashidovna

O'zbekiston, Guliston, Halima Xudoyberdiyeva nomidagi ijod maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6034277>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-dekabr 2021
Ma'qullandi: 15-yanvar 2022
Chop etildi: 5-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

*Alisher Navoiy, muammo
janri, shakl va mazmun,
badiiyat, she'r san'atlari,
g'oyaviy-badiiy
xususiyatlar,
muammonavis.*

ANNOTATSIYA

*Ushbu maqolada Alisher Navoiyning fors va turk
tilida bitilgan muammolarida shakl va mazmun
mutanosibligi masalasi tahlil qilindi. Navoiy
muammolarining mazmun-mohiyati, g'oyaviy-badiiy
xususiyatlari, muammo janrining shakliy talablari haqida
mulohazalar berildi.*

Alisher Navoiy qoldirgan ulkan adabiy-ilmiiy meros nafaqat o'zbek adabiyoti, balki, jahon adabiyoti va ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotining katta bir asosini tashkil qiladi. Bir-biridan rang-barang g'azallar, pand-nasihatga yo'g'rilgan ruboiy va qit'alar, diniy-ma'rifiy mazmundagi risola va dostonlar hali hamon dunyo kitobxonlari tomonidan sevib o'qiladi. Ulug' shoirning fors-tojik va turkiy tilda yaratilgan muammolari tarixiy-ma'rifiy, ijtimoiy-tarbiyaviy va estetik ahamiyatga ega ekanligi bilan qimmatlidir. Biz bu kichik tadqiqotimizda Navoiy ijod bog'ining katta bir guldastasi – muammolarining shakl va mazmun jihatiga ahamiyat qaratdik. Alisher Navoiygacha o'zbek adabiyoti tarixida turk tilida yaratilgan muammolar bizga yetib kelgan emas. Buyuk shoir turk tilida yaratilgan dastlabki muammolarning muallifidir.

Abdurahmon Jomiydan mavlono Lutfiyga qadar muammonavislikda bir qancha tajriba to'plangan bo'lib, bu sohada

erishilgan yutuqlar Navoiy uchun muammo janri she'riyatini kamolot bosqichiga ko'tarishda asosiy zamin bo'ldi. Navoiy, ana shu an'analarga suyangan holda, muammo janri va uning taraqqiyoti uchun kurashdi va bu sohada fors-tojik adabiyotining buyuk namoyandalari bilan ijodiy musobaqalashdi. Navoiy o'ziga qadar fors-tojik tilida yaratilgan muammolardan farqli o'laroq o'z muammolarida shakl va mazmun mushtarakligiga erishdi. Muammonavis yaratgan muammolarida o'z davrining ijtimoiy masalalari bilan bir qatorda ishq-muhabbat va ma'naviy-maishiy mavzularga ham murojaat qildi.

Tuzilishi jihatdan ikki misra – bir baytdan tashkil topgan Navoiy muammolarining ilk namunalarida ishq-muhabbat motivi yetakchilik qilsa-da, shoirning har ikki tilda yaratilgan muammolarini kuzatib satirik, falsafiy, avtobiografik xarakterdagi muammolarga duch kelamiz. Navoiy kabi daholarning novatorligi hisobiga yaratilgan muammolar

har jihatdan rang-baranglik, mukammallik kasb etdi.

Professor A.Hayitmetovning “Navoiyning ijodiy metodi” asaridagi Alisher Navoiyning muammo merosini ilmiy o’rganish zarurligi haqidagi quyidagi fikrlari g’oyat muhimdir: “Shartlilik adabiyotning, hatto janr xususiyatlariga ham katta ta’sir ko’rsatgan. Bunga muammo yaqqol misol bo’la oladi. Bunda bir odamning nomi yashiringan bo’ladi. Lekin bu asarning asosiy ideyasi shu topishmoqlik xususiyatida, bir odamning nomini yashirib aytishda emas. Uning asosiy ideyasi odam nomida ham yashiringan bo’ladi. Navoiy kabi ulug’ san’atkorlar bu janrdan ham o’zlarining ilg’or g’oyalarni pardali ifodalash uchun foydalanganlar. Lekin Sharq xalqlari adabiyotining ba’zi tekshiruvchilari bu adabiyotlarning ko’zdan kechirilgan ushbu xususiyatlariga qarab, buning tarixiy sabablarini chuqur tekshirib ko’rmay uni kamsitadilar, unga yuzaki baho beradilar...”¹

Professor Y.E.Bertel’s o’zining “Alisher Navoiy” monografiyasida davr adabiy hayoti haqida gapirganda, muammo va unga yaqin turgan janrlar haqida ham keng to’xtalib o’tadi. Y.E.Bertel’s bu davr adabiyotining xarakterli xususiyatlari sifatida adabiy asar formasini murakkablashtirish hisobiga mazmunni qurbon qilish avj olganligini formal qasidalar, muammo, tarix va hatto formal g’azallar misolida isbotlab beradi. Shakl hisobiga mazmunni qurbon qilish davr adabiyotining taraqqiyotiga salbiy ta’sir etganligini to’g’ri qayd etadi.² Y.E.Bertel’s XIV-XV asrlar adabiyotidagi

muammolarning shunchaki shaklbozlik san’atidan iborat ekanligi haqida fikr bildiradiki, saroy doiralarida faqatgina muammo emas, balki, g’azal kabi janrlar ham ramziy obrazlardan iborat bo’lganligi holda shaklbozlik, quruq ermak vositaga aylantirilgan edi. Adabiyotshunosligimizda keyinchalik Y.E.Bertel’s fikrlariga aniqlik kiritilib, muammo janrining o’z davridagi mavqeyi to’g’risida ahamiyatli fikrlar bildirildi. Jumladan, Sadridin Ayniy “Alisher Navoiy” monografiyasida Alisher Navoiy davri adabiyotida muammo janrining o’rni haqida so’z ochib unga bo’lgan turlicha munosabatlarni sharhlab beradi. S.Ayniyning ta’kidlashicha, XV asr o’zbek va fors-tojik adabiyotida bir qator shoirlar shaklbozlikka yo’l qo’yib bu janrga bir ermak sifatida qarab, vaqt o’tkazish uchun foydalanishga uringanlar. S.Ayniy bu yo’nalishdagi formalist shoirlarni tanqid qilish bilan birga, ilg’or shoirlar shu janrdan muhim g’oyalarni ifodalash uchun foydalanganliklarini ta’kidlab shunday deydi: “O’z fikr va maqsadini adabiyotda muammo yo’li bilan ifoda qilish o’z davrida muhim ahamiyatga ega edi. Feodallar mutlaq hokim bo’lib, hech qanday qonunni tan olmaydigan vaqtlarda nozik fikrli shoirlar ularga qarshi muammo orqali maydonga chiqar edilar”.³ Anglashiladiki, davr adabiyotida muammo janri inqilobiy nuqtaga ham kelib qolgan. Bu janr o’zining teran g’oyaviy-badiiy xususiyatlaridan chekinib, shaklning qurboniga ham aylangan holatlar ham bo’lgan. Ana shunday og’ir bir vaziyatda Navoiy muammolarining adabiy jarayonga yoyilishi ulug’ shoirning ma’naviy jasorati va ijodiy mahoratini isbot etdi. Navoiy

¹ Abduqodir Hayitmetov. .Navoiy ijodiy metodi masalalari. -T.: Ma’naviyat. 1963. 152-153 betlar.

² Lutfullo Zohidov. Alisher Navoiy ijodida muammo janri. – T.: Fan. 1989. 39-bet.

³ Sadridin Ayniy. Kulliyot. Dushanbe. 1963. 370-371 betlar

haroratli ishqiy muammolar bilan birga ijtimoiy-siyosiy mavzularda ham muammolar yozdi, shayx-zohidlarni tanqid qiluvchi hajviy muammolar yaratdi. Oshiq, mashuq va raqib obrazlari bilan chegaralanib qolmadi, obrazlar turkumiga shohlarni, shayx – zohid va voizlarni kiritdi. Haqiqatan, Navoiy muammo janrini baland cho'qqiga olib chiqdi. Navoiyning badiiy mahorati, ayniqsa, har ikki tildagi muammolarini tahlil qilish jarayonida namoyon bo'ladi. Navoiy muammolari faqat son jihatdan emas, balki g'oyaviy-badiiy salmog'i jihatidan ham o'rta asr muammochiligining yuksak namunalaridan bo'lib qoldi. Navoiy muammolari qahramoni faqat es-hushidan ayrilgan oshiq sifatida emas, balki falsafiy, ijtimoiy, badiiy qiyofaga ega bo'lgan obraz sifatida mukammallik kasb etdi. Bir muammoda ishq motivi yolg'iz o'zi kelmaydi. Aksincha, qorishiq holda falsafiy mushohadalar bilan, tasavvufiy ma'no-mazmun kasb etadi.

Biz Navoiy muammolarining umumiy mazmun-mohiyatidan kelib chiqib, muammolarini mavzu jihatdan ishqiy, tasavvufiy, satirik, falsafiy, vatanparvarlik va ijtimoiy kabi turlarga bo'lishimiz mumkin.

Navoiy muammolaridagi lirik qahramonning kimligi ham mulohazalidir. Bu haqida fikr yuritar ekanmiz, M.Shayxzodaning "G'aroyib us-sig'ar" devoni bo'yicha qilgan tadqiqotlarida qayd etgan fikrlarini eslab o'tish o'rinlidir: "G'aroyib us-sig'ar"da ham lirik qahramon Navoiyning o'zidir. Bu – murakkab bir zamonda yashagan, tushunuvchi, o'ylovchi, hassos va olijjanob bir shaxsning boy, serohang, rang-barang, sermazmun, sof ma'naviy, botiniy dunyosini o'zida gavdalantirgan bir qahramondir".⁴ Bu ta'rif

garchi "G'aroyib us-sig'ar" devonidagi barcha g'azallar borasida aytilgan umumiy xulosa bo'lsa-da, ishq mavzusidagi muammolar markazida turgan lirik qahramon qiyofasi uchun ham xos xususiyat hisoblanadi. Navoiy muammolaridagi oshiq axloqiy barkamol, ma'naviyati yuksak, shaxs. Lirik qahramon – oshiq o'z ma'shuqasining faqat yuzi, ko'zi, qoshi, sochi kabi suratini emas, balki uning go'zal insoniy fazilatlarini, pok tuyg'ulari-ichki olami, siyratini suyadi.

Navoiy muammolaridagi oshiq chinakam pok ishq sohibi. Ishqqa muhtalo bo'lgan oshiq uchun ma'shuqa hayot-mamot masalasi. Shu boisdan u bu ishq yo'lida har qanday sinovlarni yengib o'tishga, turli-tuman musibatlarni boshdan kechirishga tayyor. Sof muhabbat sohibi ayriliq azoblaridan cho'chimaydi, firoqni o'zi uchun muhabbat mevasi kabi shirin tuyadi. Shuncha dard-alamga giriftor qilgan ma'shuqasini qattiq e'zozlaydi, ishq ko'yida jonini fido etmoqqa tayyor bo'ladi.

Navoiy muammolari mohiyatida ishqning xarakterigina emas, balki uning muhim qonuniyatlari, ijtimoiy hayotda hamda shaxsning kamoloti jarayonida tutgan o'rni masalalariga doir nazariy va falsafiy mulohazalar bayon etiladi. Har bir muammoni poetik tahlil qilish jarayonida yuqoridagi fikrlarimizga ishonch hosil qilamiz. Har bir misra sinchkovlik bilan tekshirilsa, badiiy tasvir vositalari va she'riy san'atlarning qo'llanish sabablari tahlil qilinsa, baytning tagma'nosidagi shoirning bosh muddaosini anglash mumkin bo'ladi. Shuningdek, Navoiy muammolari orasida o'z davrining podsholari va ijtimoiy-siyosiy masalalarga ham urg'u berilgan. Borak ismidagi muammoda tashif qoidasi asosida manman shohlar tanqid qilinadi:

⁴ Maqsud Shayxzoda. Navoiyning san'atxonasida. – T.: Fan. 39-bet

Shohi zamon chu dar sar paydo kunad havoyash,

Durhoi toji torak rezad ba zeri poyash.⁵

Mazmuni: (Zamon shohi agar boshida havo (manmanlik) paydo qilsa,

Uning toji ustidagi durlar oyog'i ostiga to'kiladi.)

Muammoda shoir o'z davri va bugungi kun podsholarini ham kamtar bo'lishga chorlaydi. Manman, qattiq kibrga berilgan kishiga nisbat, salbiy munosabat qo'pol so'zlar bilan ifodalanmagan. Kibrga berilgan shohning ahvolini har qancha yomon, salbiy bo'yoqqa ega bo'lgan so'zlar bilan tasvirlash mumkin aslida. Lekin shoir o'z fikrini odob doirasida ifodalashga odatlangan. Fikr beadab shaklda ifodalanganda u qanchalik to'g'ri bo'lmasin, kitobxonga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin edi. Lekin Navoiy kishi ruhiyatini shikastlovchi so'zlardan o'zini tiyadi.

O'zigacha shakllangan adabiy an'analarni o'zlashtirgan shoir o'ziga xos uslubda muammo bitarkan, hech bir detalni chetda qoldirmaydi. Lirik qahromonga xos ma'naviy-axloqiy yetuklik, ruhiy yuksaklik va qalb pokligini aks ettirish bilan kifoyalanmaydi.

Navoiy o'z muammolari haqida "Badoe' ul-bidoya" devoniga yozgan debochasida shunday deydi: "Barcha lutf va ravonliqda mufrad va nomi muammolar, barchasi ot yoshirurda sotir va kiromi lug'azlar bor".⁶ Biz shoirning "Devoni Foniy"dagi fors-tojik va "Navodir ush-shabob"dagi o'zbekcha muammolarini ko'zdan kechirsak, adib aytgan bu fikrining naqadar haqligiga ishonch hosil qilamiz.

Alisher Navoiy muammolarining tili ravon, sodda va tushunarli bo'lib, unda jonli so'zlashuv tilida qo'llaniladigan iboralar mahorat bilan misralarga singdirib yuborilgan. Masalan, ozor berish ma'nosida "bag'ri tosh", ozor bermaslik ma'nosida esa "pashsha ham qo'ndirmaslik", umidsizlanish ma'nosida "qo'lini yuvib qo'ltiqqa artish", da'vogar bo'lish ma'nosida "etagidan ushlar", xushkayfiyatni ifodalash maqsadida "boshi osmonga yetish", tez sodir bo'lish jarayoni "ko'z ochib yumguncha" kabi xalq iboralari orqali mahoratli ifodalangan, yoki go'zalning ariq bo'yiga chiqish manzarasi, etagini beliga qistirishi, sochlariga taqinchoq taqib chiqishi, mashuqaning dam o'zbekcha, dam tojikcha gapirishi tasviri ham muammolardagi lirik his-tuyg'ularni kuchaytirishga xizmat qilgan.

Navoiy muammolari hayot va inson haqidagi teran mulohazalarning badiiy talqinidir. Shoir bu janrni mavzu va g'oyaviy maqsadning qo'yilishi jihatidagina emas, balki barcha obrazlar, lavhalar, badiiy tasvir vositalari va boshqalar bilan ham ijtimoiy hayotga, insonning qalbi va hissiyotiga yanada yaqinlashtiradi.

Navoiy doimo ma'noni birlamchi, suratni ikkilamchi hisoblagan va o'z muammolarida bunga hamisha rioya etgan. Navoiy uchun hech qachon she'riy san'atlar shunchaki bir san'atkorlikni namoyish qiluvchi vositalar bo'lgan emas. U haqiqiy novator ijodkor sifatida, o'zining san'atkorlik mahoratini, muhim ijtimoiy-siyosiy fikrlari, oliyanob g'oyalarini yuksak badiiy saviyada ifoda qilish uchun dadillik bilan ishga solgan. Mavjud san'atlarni yanada shakllantirib, mukammal bir shaklga keltirdi. Adabiyot tarixida muammo ko'p jihatdan boshqa badiiy san'at vositalari bilan bog'liq. Masalan,

⁵ Alisher Navoiy. Mufradot. (Qo'lyozma). 11 a-varaq

⁶ Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 5-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013. 701-bet

muammodagi talmeh, tarodif, kinoyat, tazhif, istiora, tashbeh, aks, qalb kabi qoidalar adabiyotshunoslikdagi turli badiiy san'at vositalari bo'lib, ular muammo amallarida foydalanib kelingan. Manbalarda muammo bir yoki ikki bayt she'rdan tuziladi, deyiladi. Lekin Sharafiddin Ali Yazdiy, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy kabi shoirlarning muammo va muammo haqidagi risolalarini mutolaa qilar ekanmiz, muammoning fard, ruboiy, qit'a, tuyuq, g'azaldan ham iborat bo'lishini va u nasrda ham kelishi mumkinligini ko'ramiz.

Alisher Navoiy va Abdurahmon Jomiy badiiy asarning shakl va mazmun birligiga o'zlarining muammolarida ham e'tibor berganlar.

Mashhur olim Y.Is'hoqov Navoiyning badiiy mahorati borasida so'z yuritir ekan, uning badiiy san'atlarni qo'llash mahorati haqida shunday deydi: "O'zbek lirikasida bo'lmagan she'riy san'atlarni ham muvaffaqiyat bilan qo'lladi va ularni turkiy she'riyatning qonuniy usullariga aylantirdi". Navoiy ana shunday ijodiy jasorati tufayli bir qator san'atlarning yangi, mukammal shaklini yaratdi. Ta'kidlab o'tganimizdek, Navoiy muammoning mohiyatiga, obrazning holatiga qarab she'riy san'atni tanlaydi. Shularga mos so'z va ifodalarni topib, muammoning ruhini yaratadi. Masalan, Navoiyning "Navodir ush-shabob"ga kiritilgan 36-raqami bilan belgilangan Farrux ismiga bitilgan muammoda tashbehni shoir mahorat bilan qo'llaydi: **Gar yuzingdin husn eli yuzinda bir xol etsa fosh, Ul aroda besarupo zarradek kirgay quyosh.**⁷

⁷ Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 2-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013. 703-bet

Tashbehning bir muammo doirasida qo'llanishi masalasida Navoiyning novatorligi yana ham diqqatli. U muammolarda tasvirni tashbeh asosiga qurish usullari talaygina. Ba'zi o'rinlarda bir baytning o'zida bir necha san'at qorishiq holda keladi. Bunda baytning badiiy kompozitsiyasi murakkablashadi. Bir san'atning vujudga kelishiga ikkinchi san'at asos bo'lib xizmat qiladi. Bir qator she'rlar uchun, xususan, muammo uchun bir nechta usulning qo'shilib ketgan holda – murakkab shaklda ishlatilishi xarakterlidir. Bunda baytning lirik jozibasi ortadi. Navbatdagi muammoda ham tashbehning bag'oyat go'zal namunasini ko'rishimiz mumkin:

Vasl say'idin emish ishq ahli ichra mojar,

Zavqdin ko'rkim, yuzim oltundek o'lmish ishq aro.⁸

Navoiy muammolarida "oy" tashbehi faqat yorning yuzini qiyoslash uchun ishlatilmaydi. "oy" tashbehi orqali oshiq ko'nglining siyrati – ahvol ruhiyati ochib berilgan shoh baytlar anchagina:

Chu ul oyg'a qul o'ldi bu g'amkash, Qulidin yuz yoshurdi ul mahvash.⁹

Baytning joziba siri nafaqat muqoyasaning hayotiyligida – oshiq dunyosiga xos g'aroyib hodisaning nozik she'riy did bilan misraga – so'zlar lavhasiga ko'chirilganida, ayni chog'da, an'anaviy fidoiyluk – oshiq "ul oy" – ma'shuqa, yor ishqida g'amnok qul. Oshiq – quldan "mahvash"ning "yuz yoshurdi" syujeti ikki xil mazmun kasb etadi. Birinchisi, "mahvash" – ma'shuqa oshiqdan yuzini, chehrasi, jamolini

⁸ Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 5-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013. 700-bet.

⁹ Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 2-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013. 705-bet.

yashirdi, berkitdi. Ikkinchisi, ma'shuqa yuz marotaba yashirdi, ko'p bor berkitdi. Bir bayt muammoda shoir to'rtta badiiy san'atdan foydalangan. Navoiyning boshqa muammolarida ham xuddi shunday holatlarni uchratamiz. "yoshurdi" fe'lining ma'no qirralaridan tajnis hosil bo'lsa, "Oy", "qul", "g'amkash", "mahvash" so'zlari orqali istiora yaratilgan. Baytda shuningdek, 4-badiiy san'at – husni ta'lilni ham kuzatish mumkin.

Ko'runsa ko'zga nogah-nogah ul oy,

Ko'zum hayron qolur yuziga, ey voy.¹⁰

Yuqoridagi baytda "oy" so'zi istiora bo'lib, shoir bu so'z bilan yorni oyga mengzaydi, shu bois ma'shuqaga "oy" deb murojaat qiladi. Oyga tenglashtirilgan yor – ma'shuqaning goh-gohida ko'zga ko'rinishi husni ta'lilning betakror namunasi bo'lsa, misradagi "nogoh-nogoh" so'zi takrirni yuzaga keltiradi. Ikkinchi misradagi lirik qahramonning "ey voy"i iltifot san'atining go'zal namunasi. Bu baytning o'ziga xosligi yana shundaki, bayt sabab-oqibat munosabatiga qurilgan. Ikkinchi misradagi "ko'zum hayron qolur"ning sababi birinchi misra – "Ko'runsa ko'zga nogoh-nogoh ul oy"ning oqibati. Navoiy "oy" bilan mutanosib ravishda uning ma'nodoshi bo'lgan "moh"ni ham qo'llaydi:

Girrihni turradin to ochti

mohim,

Parishon qildi filhol

oni ohim¹¹

Yoki

Qaro edi ko'zum

hajringdin ey moh,

Yana ko'rdum yuzingni

shukrililloh.¹²

¹⁰ O'sha asar. 705- bet.

¹⁵ O'sha asar. 702- bet.

¹² Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 5-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013. 701-bet.

Alisher Navoiy davr adabiyotida, xususan she'riyatda shakl va mazmun birligiga ham katta talablar qo'yganligi, bunga dastavval o'z ijodida qat'iy rioya etganligi va boshqa ijodkorlardan ham buni talab qilganligi ma'lum. Buyuk mutafakkir "Hayrat ul-abror"da bu haqda yozadi:

Nazmda ham asl anga ma'ni durur,

Bo'lsa aning surati

har ne durur.

Nazmki ma'ni anga marg'ub emas,

Ahli maoniy qoshida

xo'b emas.

Nazmki ham surat

erur xush anga,

Zimnida ma'ni dog'i dilkash anga¹³

Anglashiladiki, Navoiy har qanday she'rda mazmun va shakl mushtarak bo'lishini xohlagan. Mazmun va shaklning hamohangligi Navoiy muammolarida asosiy talab darajasida amalga oshirilgan. Daho ijodkorning har ikki tilda bitilgan muammolari suvrat va siyratning qorishqlik va mutanosiblik xarakterida ekanligi bilan ham badiiy qimmat kasb etadi.

¹³ Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. 6-jild. – T.: G'afur G'ulom nomidagi ijodiy-matbaa uyi. 2013.. 208-bet

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami, 10 jildlik. Ikkinchi jild. "Devoni Foni". O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. – T.; – 2013.
2. Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami, 10 jildlik. Oltinchi jild. "Hayrat-ul abror" – T.: O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi, G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2012.
3. Navoiy A. G'aroyib us-sig'ar. Alisher Navoiy. MAT. 20 tomlik. 3-tom. – T.: Fan, 1988.
4. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2001.
5. Hayitmetov A. Navoiyning ijodiy metodi – Toshkent: Fan, 2006.
6. Hojiahmedov A. She'riy san'atlar va mumtoz qofiya. – Toshkent: Sharq NMAK, 1998.

